

P R O F I L

VÁLOGATÁS 34 SZERZŐ NYILVÁNOSSÁGRA SZÁNT, DE MEG
NEM JELENT IRÁSAIBÓL

Összeállította:

Kenedi János

Budapest 1977 szeptember

T a r t a l o m

I	
Bevezető /Kenedi János/	11
Várady Szabolcs: Remény	1
Az eszmék síkján	2
Kornis Mihály: Október	3
Petri György: Örökhétfő	11
Petőfi tér - Melody	14
Csalog Zsolt: M. Lajos, 44 éves	15
II	
Rajk László: Információhullám, mint a manipuláció alapja	77
Kőszeg Ferenc: A kritika betegségei	83
Eörsi István: Mi bujt elő a kriptából?	89
Dallos György: Az irodalmi publikáció napjainkban	92
Tornai József: Nemzeti képletek	113
Endreffy Zoltán: Önvizsgálat	122
Bodansky György: A kutya és a karaván	153
III	
Fogarassy Miklós: Térszerkezet, időszerkezet	166
Várady Szabolcs: Stb, folytatható, megvan	188
Lakatos András: Hollywood - fényben és sötétben	195
Dániel Ferenc: Viz, gőz, rács, vita	207
Könczöl Csaba: Az állabirintus	216
Kenedi János: "inkább csak az ész..."	222
Beke László: Szentjóbý Tamás: Cím nélkül	266
Petri György: Széljegyzet A bolsevizmus mint erkölcsi problémához	283
Karádi Éva: A huszas évek szovjet filozófiai vitáiról	286
Balassa Péter: Töredékek Wagner Parsifaljához	362
IV	
Tar Sándor: Tájékoztató	372
Buday Andrea: Jól érzem magam...	411
Ambrus Péter: Ha egy álom megvalósul	469
Balajthy Anna: Ezt az erkölcsöt megörökölték	498
Laki Mihály: Két vállalatvezető törekvése, vezetői módszerei	517
Rupp Kálmán: Munkások a melléküzemben	529
Juhász Pál: Megjegyzések a családi gazdálkodás elméletéhez	567
Zsille Zoltán: Mesterséges szervezetlenség ...	582
Kemény István: Futószalag a Motorkerékpárgyárban	600
Solt Ottilia: A hetvenes évek budapesti szegényei	685
Szalai Julia: Szociálpolitikánk nézetei	730
Haraszti Miklós: A mechanikus növekedési szemlélet	773
Hegedüs András - Márkus Mária: A modernizáció és a társadalmi fejlődés alternatívái	808
Szelényi Iván: Regionális fejlődés, gazdálkodás, igazgatás	827

EÖRSI ISTVÁN

MI BUJT ELŐ A KRIPTÁBÓL?

Történt egy s más nyáron a balatonboglári temetőkapornában. Hogy micsoda? Ez-az. Galádságok minden mennyiségben és minőségben. Szabó László tanusítja.

De mit tanusít Szabó László? Mindenekelőtt a színigazságot: azt, hogy senki sem látott tömeges szexpartikat a fentemlített szent helyen. De ezt olyan sokszor tanusítja, hogy az olvasóban végül megérlelődik a bizonyosság: volt ott tömegszex, de volt ám, de a harminckét fiú és lány, aki ráadásul rejtelmes célból félóránként csereberélte helyét a kriptá kőpadlóján, olyan diszkrét, hogy a paráznaságból semmi sem szivárgott ki.

Ez az "újságírói" módszer lengi be a "Happening a kriptában" című cikket. Ha valamire nincs bizonyíték, akkor sugall. A cikk szerzője nyilván tudja, hogy ilyen méretű kicsapongást nem lehetne titokban tartani; tehát - pofonegyszerű módszerrel - a kicsapongás nemlétét rejtélynek tünteti fel, a rejtély pedig gyanus - a gyanuból aztán bárki könnyedén következtethet a bűnre.

Ugyanezt a sugalló eljárást alkalmazza a kriptában tartott amatőr színházi előadások politikai minősítésére is. Politikailag ezek az előadások - szörnyű még kimondani is! - szimbólikusak. A szimbólumok jellegét a cikkíró ármányosan érzékelteti: meg-nem-nevezett ifjú nézők zürzavaros összevisszaságban felsorolnak néhány önkényesen kiragadott és értelmezett motivumot. Ezekből aztán valami körülhatárolatlan ideológiai orvtámadás képe sejlik elő, főként, mert itt - én is ismétlem, nemcsak Szabó - minden szimbólikus, ugye. Ezzel az eljárással a világirodalom bármely művét nyakon lehetne lötytyinteni gyanuval.

Előbukkan persze - ismét egy ifjú néző szájára adva - a pornográfia vádja is. Ezt a passzust idéznem kell, mert valóságos gyöngyszem: "Lehattünk vagy hetvenen. A King-Kong ment. A Halász Péter volt a nagy majom nemiszerve, és ott aztán minden volt ..." Először is: mi az a "minden"? A "Nemiszerv" szó után legalábbis tömeges bacchanáliára kell gondolni, szodomitasággal és különféle nemi aberrációkkal megterhelve.

A cikkiró azonban jól tudja, hogy ilyesmit nem állíthat - ezért alkalmazza a "minden" szót, amely semmit sem jelent, de mindent jelenthet. Másodszer is: a "nemiszerv" szóval akarja bizonyítani a művészet "emberzüllesztő" jellegét. Ez a szó azonban alkalmatlan erre. A színművészet - valamennyi nép mimetikus hagyománya - ősi-dők óta bőségesen alkalmazott fallikus szimbólumokat. Az avantgarde, amikor visszanyul ezekhez a közismert hagyományokhoz, olyan folyamatosságot igyekszik helyreállítani, változó sikerrel, amelyet a különféle egyházak szellemi diktatúrája szakított meg. Ha a test és a szellem két külön világ, ha a test eleve a bűn tanyája, és ha ezen az alapon álszent-prüd köznapi élet alakul ki és válik hagyományossá, akkor pornográfiának számíthatnak a szexuális szimbólumok és utalások, függetlenül attól, hogy miért és hogyan kerülnek a műbe. Egyébként csak öncélú, szellemtelen és művészietlen alkalmazásuk pornográf. Szabó László bizonyítani sem próbálja, hogy a kápolnai előadáson ez utóbbi esetről volt szó. Csak annyit mond, hogy "nemiszerv", és aztán undorodva hozzáteszi, hogy "emberzüllesztő". /Szeretném tudni, hogy az előbbi fogalom nélkül hol találna még emberre akit züllesztetni lehet./

A szóbanforgó cikkből az a felfogás hámozható ki, hogy az avantgarde és a bűnözés: rokon fogalmak. Tömegszex, pornográfia, politikai aknamunka; ezzel együtt jár a "kóbor lovagok" elszaporodása, minek következtében "a környéken ... hirtelen elszaporodtak a közrenddel ütköző dolgok" is. A kápolnai happening odavonzotta a nyugatiakat, sőt a "Nyugatról idetalált alkotó"-kat; a cikkiró "talajt vesztett fiatalok, zavaros eszmék és a bűnözés találkozása"-ról, anarchiáról, ingyenélésről, lumpenéletformáról beszél, majd megjegyzi, hogy a meghívott művész-vendégek "egy része ott található a bűnügyi nyilvántartóban is". Kis szépséghiba, hogy a felsorolt két magyar állampolgár, Pór György és Kovács Miklós, nem művész és nem is volt a meghívottak között. Említésük még e cikk szellemi légkörében is orroncsapja az olvasót. A büntetett előéletűek tehát sehova se menjenek, mert jelenlétük diffamáló? Az Állami Operaházban is az? - mert oda is járnak büntetett előéletűek. A kápolnai színelőadásokra mindenesetre rossz fényt vet, hogy az említettek megnézték, ha megnézték; mert a meghívottak listáján - ismétlem - nem szerepelnek.

A cikkben töményen sugallt állítással ellentétben le kell szögezni, hogy az avantgarde: nem bünözés, nem lumpenéletforma, nem rendetlenség, hanem meghatározott művészi törekvések összessége. Ezeket - nagy általánosságban - úgy jellemezném, hogy bizonyos indulatokat, gondolatokat, képeket stb. a szokásosnál radikálisabban emelnek ki összefüggésükből, határozottabban önállósítják és absztrahálják őket, és így megszüntetik és rendszerint sokk-hatásokkal helyettesítik a világ folyamatosságának azt az érzetét, amelyet a század elejéig művész és közönsége természetesnek érzett. Az avantgarde a kudarcokon kívül számos vitatható és vitathatatlan eredményt mutathat már fel. Napjainkban nálunk éppen néhány amatőr színjátszó csoport ért el figyelemreméltó sikereket ezen a téren. E mozgalom legeredetibb tehetségei közé tartozik az a Halász Péter is, akiről a kriptá-cikk olyan - hogy is mondjam - egyoldalúan emlékezik meg.

"Ha kell - tiltsunk" - írja Szabó László. De a tiltást nem a gyanúsítgatással, a hitelrontással, a megalapozatlan vádaskodással kell-e kezdeni? Mert ez bujt elő váratlanul decemberben a nyári kriptából. Művészi célzatú produkciók betiltásához mindenesetre nem elég leírni, hogy "epigonnak is gyenge". Ezt csak elemzés bizonyíthatja. Az elemzéshez azonban fogékonyság és ismeretanyag szükségeltetik. Az epigonság vádja például csak a mintákkal való összevetésből szivhat magába bizonyító erőt. A bírálóknak nem volna szabad elfelejtenie, hogy az avantgarde-irányzatok legjobbjai - akik közül néhányan jelen voltak Balatonbogláron is - áldozatos alkotó munkát végeznek, noha e magasztos szavak nem illenek többnyire fésületlen és kevésbé polgáris lényükhöz.

1974.